

TIJDSCHRIFT

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

7^e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1899

Gemengde Berichten

Wampoem.

„Bij 't behandelen der munten van Amerika springt ons dadelijk in 't oog, dat deze uitsluitend uit de nieuwere tijden stammen.

Uit de vóór-Kolumbische tijden kennen wij wel ruilmiddelen, doch er is niets tot ons gekomen, dat op den naam van munten aanspraak mag maken.

De Indianen van Noord-Amerika gebruikten den *Wampoem*, aan draden geregen schelpen en hoorntjes (kauries), die als ruilmiddel dienst deden ”

Aldus vangt in den Catalogus van de Muntverzameling van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam, bewerkt door JOH. W. STEPHANIK, de beschrijving van de afdeeling AMERIKA aan

Uit deze woorden van den bekwamen muntkundige zou men allicht opmaken, dat de *wampoem* uitsluitend tot de vóór-Kolumbische, dat is in dit geval vóór-historische, tijden behoorde. En toch blijkt, dat in het midden der 17^e eeuw de *wampoem* in Nieuw-Amsterdam, d. i. New-York, nog gangbaar was.

Een in 't vorig jaar verschenen werkje, getiteld: „*Amsterdamsche Bijzonderheden*,” Bundel II, te Am-

sterdam bij L. J. VEEN, bevat een opstel over „de Schoonen van Nieuw-Amsterdam” door H. H. NIEMANN te New-York. Daarin wordt verhaald van een zekere Mevrouw BANCKER, die in 1694 stierf en een groot fortuin naliet, waartoe ook behoorde, behalve een pakhuis gevuld met pelterijen en koopwaren, eene groote hoeveelheid juweelen en *sewant* of *wampum*. Wat de Heer NIEMANN ter verklaring hieraan toevoegt, is wel waard in een Penningkundig Tijdschrift te worden overgenomen.

„Dit *sewant* bestond uit schelpen, die in den vorm van kralen bewerkt en aan een snoer geregen waren. De normale waarde was in de vroegste dagen der volkplanting gesteld op vier kralen voor een stuiver, of twee voor een dollar-cent, naar de dollars van den tegenwoordigen tijd Gedurende het jaar 1662 was de waarde van het *sewant*-betaalmiddel systematisch in lageren koers gebracht, en wel zoodanig, dat een stuiver zooveel was als twaalf kralen van het Indiaansche geld Eene nog grootere daling van de waarde van het *sewant* verwachtende, daar zilveren munt meer en meer in gebruik kwam, waren alle personen er op uit om overeenkomsten te sluiten, op den vervalldag betaalbaar in *sewant*. Het *sewant* ging voort in waarde te verminderen en eensklaps verdween het geheel en al. Het was niet langer in omloop en slechts met de grootste moeite te bekomen Toen dit de stand van zaken was, rees de waarde vierhonderd percent En, zooals het gaat, zij, die geld hadden, begonnen het *sewant* vast te houden, op hoop van eene nog sterkere rijzing.

FREDERIK PHILIPSE had okschoofd op okschoofd vol opgegaard en in 1666 kon men het sewant wisselen tegen zilver tot den prijs van drie stuivers voor *eene* kraal Zij, die verbintenissen hadden aangegaan, waren genoodzaakt tegen dien koers te betalen Op die wijze strooide FREDERIK PHILIPSE het zaad, waaruit Wallstreet, de groote geldstraat van den huidigen dag, is opgeschoten." (zie bl. 47 en 48 van het voormeld werkje, hetwelk eigenlijk een herdruk, zonder kalender en kroniek, is van het *Amsterdamsch Jaarboekje* in 1891 te Amsterdam bij S. L. VAN LOOY verschenen.)

J. E. TER GOUW.

Nieuwe gegraveerde Penningen.

Harlingen

In de vergadering van den raad der gemeente Harlingen van Zaterdag 31 December 1898 werd door dien raad aan drie zijner medeleden een mat zilveren gedenkpenning aangeboden ter gedachtenis aan het feit, dat zij gedurende 25 jaren zitting hadden gehad als zoodanig. *A.* De Vz vertoont in keurig uitgevoerde gravure het wapen der gemeente, waarop het beeld van Sint-Michiel staat met opgeheven lans in de rechterhand en weegschaal in de linker, aan zijne voeten ligt de duivel; omschrift:

GEMEENTE HARLINGEN

De Kz. heeft een opschrift in zwaren geslagen
lauwerkrans.

DE
GEMEENTERAAD

AAN

L. HANNEMA

25 JAAR

ZIJN MEDELID

29 DEC. 1873

29 DEC. 1898

onder den krans : BEGEER UTRECHT

De beide anderen zijn geheel gelijk behalve de
namen en data, luidende :

B. H SIMONSZ

16 SEPT. 1872

16 SEPT. 1897

en C. W. HARMENS CZ.

5 SEPT. 1871

5 SEPT 1896

Het Harlingsche wapen vertoont in het 2^e kwartier
vier kruizen van keel op een zilveren veld ten on-
rechte is op den penning het wapen afgebeeld met
een gouden veld in het 2 kwartier. De fout is volgens
mededeeling van den Heer Sekretaris der gemeente
Harlingen te wijten aan den spoed, waarmede de
penningen bewerkt moesten worden.

1898. 22 December

Mr. M. W. baron du Tour van Bellinchave 30 jaar lid der Duinkommissie te 's-Gravenhage.

Vz. Gezicht op een beteelden duinpan, rechts de gebouwen der duinkommissie, op den voorgrond een bekransde schop, (ontleend aan VAN LOON I blz. 567 n° 2), in de afsnede: 1868 $\frac{22}{12}$ 1898

Omschrift:

NIET VRAGEN, — NEEN, GODDANK! MAAR
WERKEN

(ontleend aan het gedicht: De arme in het duin, door wijlen den hofprediker dr. C. E. van Koetsveld, 1851 pag 9).

Kz. Boven gedeeltelijk op den rand, gedeeltelijk op het veld rust het wapen der familie du Tour, onder op gelijke wijze het wapen der gemeente 's-Gravenhage.

Omschrift: DE ALGEMEENE ARMVERGADERING

in het veld:

AAN

MR. M. W. BARON du TOUR
VAN BELLINCHAVE

LID EN VOORZITTER VAN DE
DUINCOMMISSIE

Zilver groot 60 m.M. geheel gegraveerd door Th. H. Saakes, zilversmid, Molenstraat te 's-Gravenhage.

De in 1847 gestichte Duinkommissie verschaft werk aan werkeloozen, door het doen bewerken van duinpannen, waarop aardappelen verbouwd worden; bij gelegenheid van het 50 jarig bestaan werd een

loods voor de arbeiders ingewijd; de heer Klatteschonk indertijd een opzichterswoning Ruim 300 werkelooze gezinshoofden vinden werk in het duin, 80 worden door de Alg. Armenvergadering aangewezen — bestaande uit vertegenwoordigers der kerkelijke diakoniën en armbesturen — voor welk lichaam baron du Tour zitting heeft in de duinkommissie. De 3^e kwaliteit der verbouwde aardappelen wordt weder voor $\frac{1}{3}$ van den prijs aan de Alg Armenvergadering afgestaan ter uitdeeling aan de armen

Eene kommissie uit de A. A. bestaande uit de heeren G. C baron van Asbeck, voorzitter, J. Æ. A. Lisman sekretaris en F. P. J. Quant bood den jubilaris bij monde van eerstgenoemden den hiervoor beschreven gedenkpenning aan

Alphen

W. Z.

Varieteiten en onuitgegeven Nederlandsche munten.
(Vervolg van 7^{den} Jaargang 1899 bl 84).

N° 25. Van den Westfrieschen gulden (Verkade Pl 70 N° 1) bestaan een groot aantal stempelverscheidenheden, als :

A^o. 1704 met WESTF zonder muntteeken en met I GL

A^o. 1713 met WESTF kraanvogel.

A^o. 1714 met WESTF kraanvogel, beide met I G

A^o. 1714 gelijk aan den vorigen, maar het jaartal tusschen twee punten

A°. 1715 met WESTFRI knol en I G^L

A°. 1721 met WESTF knol en I G^L

A°. 1732 met WESTFRI knol en I G :

en op de keerzijde overal U voor V

A°. 1734 met WESTF knol en I G :

A°. 1763 met WESTF : schuit en I G^L

A°. 1763 dezelfde var. maar geen roosje tegen het boek.

A°. 1791 met WESTF : zonder muntteeken, met I G^L en het jaartal 1791

A°. 1791 dezelfde var. maar het jaartal 1791, d. i. bij dezen de één in Arabischen vorm en de zeven van onder omgebogen, en bij den vorigen de één in Romeinschen vorm en de zeven recht

A°. 1794, tweeërlei stempel : met en zonder : achter WESTF

Tot 1732 alle met FÆD, na 1732 alle met FCE ; vergelijk echter n°. 84 van het Muntcollege, alwaar de bij mij voorkomende variëteit van 1732 met FÆD en U niet vermeld wordt.

N°. 26. Verkade geeft op Pl 86 N°. 4 de afbeelding van een bijzonder fraaien Zeeuwschen rijksdaalder van 1757. welke ook in het Muntcollege (N° 58) en in den catalogus-Stephanik (N°. 627) voorkomt Deze munt is in 't geheel niet zeldzaam ; minder algemeen echter en niet in genoemde kabinetten voorkomende is een stempel van hetzelfde jaar *zonder* binnenranden en met *twee* rozen boven de kroon.

Deze variëteit wordt ook in den cat.-Rijnbende vermeld onder N°. 1053.

N°. 27. Van den Utrechtschen snaphaan A' 1582 met DONY inplaats van DONII (zooals bij Verkade

Pl 112 N°. 2) en in den Cat-Rijnbende als *uniek* beschreven (N°. 1371), bezit ik mede een exemplaar afkomstig uit het kabinet-Vrolijk, *Uniek* is deze munt dus zeker niet.

N° 28. Zeer zeldzaam is een vierentwintigste rijksdaalder van Deventer A^o 1602. Bij Verkade komt die niet voor, wel een van Zwolle, A^o. 1601 (Pl 177 N°. 4); bij Rijnbende en in het Muntcollege ontbreekt hij; in het cabinet-Stephanik is hij aanwezig onder den naam van „stuiver, navolging Hildesheimer groschen” (N°. 1362), alsmede in het cabinet van het Batav. Gen. N° 35.

Ik zou hem liever, met Verkade, *dubbelen stuiver* noemen.

Mijn exemplaar heeft op de voorzijde MON · NO · CIVIT × IMPER × DAV ★. Het wapen van Deventer, (coupé, boven: de arend, onder: coupé van wit en rood) binnen een parelrand Keerzijde: † RVDOL × II × ROM × IMP × SEM × AV. Binnen een parelrand: een werelddbol met kruis; op den bol: Z 4, naast het kruis: 16—02; weegt 1.875 Gram

N°. 29 Even zeldzaam is een dukaat van Kampen A^o. 1603 welke bij Verkade ontbreekt. In het cabinet-Stephanik zijn exemplaren aanwezig van 1579 en '98 (N°. 1458 en 1460); in het Muntcollege van 1596 en 1598 (N°. 7 en 8); in het cabinet-Rijnbende een van 1600 (N°. 1844. *uniek*). Mijn exemplaar, dat 3.45 Gram weegt, vertoont binnen een parelrand den Keizer met kroon, werelddbol en zwaard tusschen 16—03. *Omschrift*: RVDOL · II · D · G · R — I — VNGA · BO · REX.

Kz. binnen het vierkant : MO : NOV — AVREA
CAMPEN — CIVITA — IMPERI

N°. 30 Proef in koper van een duit der O. I Compagnie geslagen te Harderwijk A^o. 1791, van kleiner diameter en 2.75 Gram gewicht. Het wapen is kleiner, de kroon zorgvuldig gegraveerd, met gestreepte muts en een kruis op den top, de letters zeer regelmatig gesneden. Op de keerzijde zijn het merk der Compagnie, het muntteken en het jaartal zeer zuiver gesneden, de cijfers van het laatste versierd; beiderzijds geparelde buitenranden.

Het gewicht der gewone compagnies-duiten is 3 Gram.

N°. 31. Het moorken van 's-Hertogenbosch met de gekroonde P van 1597, beschreven en afgebeeld bij De Witte N° 884 en 885 en bij Verachter pl. XIII N°. 7, wordt als hoogst zeldzaam beschouwd.

Maar een exemplaar van 15 — 98, in mijn bezit, wordt door genoemde schrijvers niet vermeld. Aan de eene zijde is rondom het vijfveldige wapenschild te lezen DOMINV · MIH. . aan de andere zijde rondom de gekroonde P tusschen 15 — 98 alleen de letters . . . DVX . B . .

Dit muntje is zeker wel uiterst zeldzaam.

Een moorken of moirke van hetzelfde jaar komt voor in de lijst van „*Munten te 's-Hertogenbosch geslagen 1579—1665,*” uitgegeven in Juni 1884 door Jhr. M. A. SNOECK te Hintham, onder n°. 43. Het bevond zich niet in de verzameling van dezen heer, maar waarschijnlijk in die van Jhr. VAN DEN BOGAERDE te Haaren.

J. E. TER GOUW.

De firma STROEHLIN & Dr. LADÉ, Comptoir de numismatique et d'héraldique à Genève, in mei 1892 opgericht, deelt ons mede, dat de heer PAUL CH. STROEHLIN uit de vennootschap is getreden en dat Dr. LADÉ de zaken voor eigen rekening en onder eigen naam, rue des Granges 5 te Genève, voortzet.

BOEKAANKONDIGING.

Door ons Bestuur is, dank zij de goede zorgen van den heer CORBELIJN BATAERD, het volgend prospectus in ruimen getale verspreid:

Het Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde te Amsterdam, benoemde in Juli 1898 eene Kommissie, bestaande uit den heer TH. M. ROEST te Leiden, in leven beheerder van Teyler's Penningkabinet (overl. 2 Sept. 1898) en de heeren JOH. W. STEPHANIK, beheerder van het Penningkabinet van 't Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam en W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger der Registratie en Domeinen te Alfen (Z.H.), tot het bijeenzamelen van alle gegevens omtrent de bij gelegenheid van de Inhuldiging van H. M. Koningin WILHELMINA geslagen penningen en draagteekens.

Die Kommissie heeft hare taak volbracht en eene uitvoerige beschrijving samengesteld van de 237 verschillende stukken, die zij heeft kunnen bijeenbrengen, toegelicht met tal van wetenswaardige bijzonderheden en een bondig verhaal van alle feesten, die tot 't slaan van de penningen aanleiding gaven (waarbij ook

Hare Majesteit op den voet gevolgd wordt van 31 Augustus 1898, dag van de aanvaarding der regeering, tot Harer Majesteits terugkeer te Apeldoorn): een gedenkboek op historisch penningkundig gebied, opgeluisterd door het portret van Hare Majesteit in Kroningsornaat en meer dan tachtig fraai uitgevoerde afbeeldingen op ware grootte van de belangrijkste der beschreven stukken, met vermelding van ruim 300 namen van leden van besturen, feestkommissies, vereenigingen, prijswinnaars, enz.

Dit werk, getiteld:

Beschrijving van de Gedenk-, Strooi-, Prijs- en Draagpenningcn, Gedenk- en Penningplaten, Draagteekens, enz., vervaardigd naar aanleiding van de Inhuldiging van H. M. Wilhelmina Koningin der Nederlanden,

is thans ter perse en zal in April a. s. verschijnen.

Het zal, met de afbeeldingen tusschen den tekst, ongeveer 12 vel druks (192 bladzijden) beslaan, wordt geheel op plaatdrukpapier (weelde-uitgave) in slechts 600 exemplaren gedrukt en is voor f 3,— te ontbieden door tusschenkomst van alle boekhandelaren of rechtstreeks van den Penningmeester van bovengenoemd Genootschap, den heer C. H. F. A. CORBELIJN BATTARD te Groenloo.

Aan 't werk zal worden toegevoegd eene naamlijst van de inteekenaren.

Wij hopen en vertrouwen dat onze medeleden, door het inteekenen en verspreiden van zooveel mogelijk exemplaren, zullen medewerken om de groote kosten te dekken, die deze uitgave veroorzaakt.

Les médailles et plaquettes modernes, sous la rédaction de M. le Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ, directeur du Cabinet royal de médailles à la Haye.

Aan het Prospektus van de uitgevers, firma H Kleinmann & Co. te Haarlem, ontleenen wij 't volgende:

In de maand Januari hopen wij uit te geven een werk gewijd aan

MODERNE MEDAILLES EN PLAQUETTES.

In het buitenland, met name in Frankrijk en Oostenrijk, is de belangstelling voor moderne medailles in de laatste jaren in hooge mate toegenomen; men is afgeweken van de oude wijze van medailles vervaardigen en eene nieuwe, ware herleving dezer kunst is ontstaan. Ook in ons Vaderland is er een beweging in dezen geest merkbaar; het is daarom dat wij het wenschelijk achten te doen verschijnen een werk bevattende de *Moderne medailles en plaquettes* die zich bevinden in het *Koninklijk Penningkabinet* te 's-Gravenhage. De korte inleiding en de begeleidende tekst zullen worden samengesteld door Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ. Een 250tal penningen en penningplaten zullen worden afgebeeld. De Fransche medailleurs zullen vertegenwoordigd worden o. a. door Roty, Chaplain, Dupuis, Vernon, Patey. De Oostenrijksche kunstenaars o. a. door Scharff en Pawlik. Tevens zal daaraan worden toegevoegd een keur van moderne Nederlandsche, Duitsche, Zwitsersche en Belgische medailles. O. Roty was zoo welwillend enkele onuitgegeven schetsen zijner medailles voor dit werk af te staan. De tekst zal in het Fransch en Nederlandsch samengesteld zijn.

Het werk zal verschijnen in 5 à 6 afleveringen groot 4°. formaat, elk bevattende 6 lichtdrukplaten met den daarbij behoorenden tekst tegen den prijs van *f* 3.—

Eene proefbladzijde van den tekst en eene proefplaat met keurige afbeeldingen doen ons zien, dat de heer CHAUFÉPIÉ de vroegere schrijvers 1) over 't Kon. Penningkabinet waardig ter zijde zal streven.

Geschichte des Maria-Theresien-Thalers, herausgegeben von CARL PEEZ und Dr. JOSEF RAUDNITZ Mit Abbildung des Thalers und einer Karte. Wien 1898. 8°. f 2.60

Een breed opgezet werk, dat heldere overzichten bevat over 't muntwezen van Oostenrijk, van de andere landen aan de Middenlandsche Zee en van Binnen-Afrika, over handelsmunten en muntenhandel, over de geschiedenis, wetgeving, statistiek, omloop, namaak, naam, hoedanigheden en toekomst van den Maria-Theresia-daalder en ten slotte van de andere ruim verspreide handelsmunten: venetiaanschen zecchino, spaanschen piaster, hollandschen dukaat en hollandschen leeuwendaalder.

Omtrent onzen dukaat, worden wij herinnerd aan de namaak van 1831, toen de poolsche opstandelingen dukaten sloegen met hollandsche beeldenars. Het

1) Jhr. Mr. J. C. DE JONGE, J. F. G. MEIJER, JANSSEN, IMHOOF-BLUMER, MÉNANT en VAN HEUSDEN.

Utrechtsche muntteeken (merkuriusstaf) is op deze stukken vervangen door den poolschen adelaar (Zie *Catalogus der speciën van het Koninkrijk der Nederlanden* 1813—87, door L. W. A. BESIER, bl. 56. n°. 4)

Verder lezen wij dat de russische regeering in 1849 met toestemming van de nederlandsche regeering, hollandsche dukaten deed slaan. (Het werk des heeren BESIER spreekt op blz. 71 n°. 8 alleen van valsche stukken)

Omtrent onzen leeuwendaalder, in de 17^e eeuw een der voornaamste handelsmunten in de Levant, vinden wij de helaas ware beschouwing: büsste aber an Popularität durch mehrfachen Wechsel im Gehalt ein und bot, weil er nicht mit Randschrift versehen war, auch keine Sicherheit gegen Beschneidung.

Die antiken Münzen Nord-Griechenlands unter Leitung von T. IMHOOF-BLUMER Band I Dacien und Moesien, bearbeitet von BEHREND PICK I Halbband. Berlin 1899. 4°. f 34.—

Dit werk, uitgegeven door de Kon. Akademie van Wetenschappen te Berlijn, zal in drie deelen compleet zijn. De heer BEREND PICK heeft de behandeling op zich genomen van de munten van Dacië, Opper- en Neder-Moësie met 't aangrenzende kustgebied van de Zwarte zee tot de monding der Borysthenes en van Thracië. Hij stelt zich voor alle bekende exemplaren,

hetzij in verzamelingen aanwezig, hetzij in vroegere beschrijvingen genoemd, aan zijn onderzoek te onderwerpen en een kritisch overzicht van de literatuur dier stukken te geven. Zijn doel is het door hem gekozen ontwerp zoo uitvoerig mogelijk te behandelen, ten einde al het vroeger geschrevene door zijn werk te vervangen.

Dit eerste gedeelte van deel I vormt een boek van XV en 518 bladzijden tekst en 20 platen afbeeldingen in lichtdruk. De bekende firma BRUNNER & HAUTER te Zurich zorgde voor de keurige reproducties.

JOH. W. S.
